

השבוע בגליון

- הקשר בין ברוך שאמר לעשרת הדיברות
- הידור מצוה כשאיש לא יראנו
- הנתיב ללמוד את שיעור 'אמה' מגודל הר הבית?
- הר הבית 'התרחב' במהלך השנים

השבוע בגליון

- אמירת עשרת הדיברות בתפילה
- רמזים בקריאת שמע על עשרת הדיברות

- שיר של יום - המנהגים השונים ופשרם
- מקור מנהג אמירת שיר של יום
- שיר של יום לאחר מוסף?
- שיר של יום לתזכורת בלבד

דבר העורך

11 שבועות!!!

השבועות נוקפים, הימים עוברים, השעות חולפות ומועד סיום הש"ס מתקרב ובא. **בעיצומם** של ימים אלו יוצאת קריאה גדולה ורגשת מבית "מאורות הדף היומי", אל כל יהודי בכל אתר ואתר "בא והצטרף למעגל לומדי הדף היומי, בא לסיים את הש"ס". ואם תשאלו, "לסיים את הש"ס! האם מי שמצטרף לקראת המסכת האחרונה נחשב כמי שנטול חלק בסיום הש"ס כולו, ובכן, קראו את המעשה הבא, על הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, ראש ישיבת חכמי לובלין והוגה ומייסד רעיון הדף היומי.

היה זה ב' אדר, יום הולדתו של הגאון רבי מאיר שפירא. הגר"מ שפירא ביקש לערוך סיום הש"ס לרגל יום הולדתו, לשם כך הוא קיבץ קבוצה מבחורי הישיבה, חילק ביניהם את דפי הש"ס, ותוך יום אחד למדו את הש"ס כולו ונערכה מסיבת סיום חגיגית על הש"ס!!!

גם אתה, יהודי יקר, מוזמן להצטרף אל לומדי הדף היומי, ולזכות בזכות נדירה, נפלאה ומיוחדת - לסיים את הש"ס, עם רבבות אלפי ישראל.

★ ★ ★

מכתב מרגש מאד הגיע אל שולחן המערכת, ובו עדות מהימנה ומדהימה, על חיי התורה של בעלי המלאכה שבאירופה, לפני מלחמת העולם הראשונה.

לכבוד מערכת "מאורות הדף היומי".

ראשית כל לשון לשבח...

בכ"ז כסלו יחול יום האירצייט של יהודי גלמוד,

דף לגב השיר שהלויים היו אומרים בבית המקדש

שיר של יום - המנהגים השונים ופשרם

מידי יום, לקראת סיום התפילה, אנו אומרים "היום יום ראשון/שני... שבו היו הלוויים אומרים בבית המקדש", או אז אנו אומרים את פרק התהילים שהלוויים היו שרים ביום זה בעת הקרבת קרבן התמיד. זה הוא שיר של יום.

מקור מנהג אמירת שיר של יום: כאשר ננסה להתחקות אחר מנהג אמירת שיר של יום נמצא, כי כבר הרמב"ם (סוף ספר אהבה, בסדר תפילות) כותב, כי "נהגו מקצת העם לקרוא בכל יום... מזמור שהיו הלוויים אומרים בבית המקדש". מספר דורות אחר כך, ה"טור" (אורח סי' קל"ג) משלב באופן טבעי את אמירת שיר של יום בתוך סדר התפילה, "ואומר שיר של יום". בעל ה"ערוך השולחן" (שם סעי' ב') מביא, כי משנתנו מצוטטת במסכת סופרים (פרק י"ח) ולאחר מכן כתוב, "שכל המזכיר פסוק בעונתו, מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח חדש ומקריב עליו קרבן".

ומכאן, למנהגים השונים באמירת שיר של יום.

בימות החול, מנהגי העדות זהים. אולם, בשבתות ובימים טובים, אין מנהג אחיד. יש אומרים שיר של יום לאחר תפילת שחרית, ויש שמיקמו אותו לאחר תפילת מוסף. הללו אומרים ביום טוב את שירו של אותו יום בשבוע שחל בו החג, והללו אומרים פרק תהילים אחר, כמפורט בסידור שנכתב לפי נוסח הגר"א.

במאמר שלפנינו נעמוד על שורשם ועל מקורם של מנהגים אלו.

משנתנו מונה את השיר שהלוויים אמרו בבית המקדש. בכל יום מימי השבוע, אמרו פרק תהילים אחר אשר הושר על ידם בעת ניסוך היין הבא עם קרבן התמיד. בכל יום קרבו שני קרבנות תמיד, אחד בבוקר ואחד בבין הערבים, ולפיכך, פעמיים ביום הושר השיר בפי הלוויים. בשבת קודש, לא היה שירו של תמיד של בין הערבים כשירו של תמיד של בוקר - בעת ניסוך יין תמיד של בוקר הלוויים שוררו את פרק "מזמור שיר ליום השבת", ואילו בעת ניסוך היין של תמיד של בין הערביים, הם שוררו פסוקים שונים מתוך שירת הים ומתוך שירת עלי באר (ראש השנה לא"א). מלבד קרבנות התמיד, בשבת הקריבו גם קרבן מוסף, ובמהלך ניסוך יינו, הושרו פסוקים מתוך פרשת האזינו (ראש השנה שם).

עד כאן אין כל מחלוקות, הן בחול והן בשבת. גם לגבי הקרבת התמיד בימי חול המועד, הכל מודים כי הושר שיר של יום, כרגיל ("מנחת חינוך" מצווה ש"ב). ברם, איזה שיר הושר בימים טובים בעת הקרבת התמיד - על כך קיימת מחלוקת. במסכת סופרים (פרק י"ח הלכות א', ב' ג' ופרק י"ט הל' ב') מובאת רשימת מזמורים המושרים במועדים. לדעת הרמ"ע מפאנו (שו"ת פאנו סי' מ"ה) מזמורים אלו הושרו בעת ניסוך היין של קרבן מוסף החג, אך בשעת ניסוך יין קרבן התמיד, הושר מזמור היום, כרגיל. אולם, לדעת ה"תפארת ישראל" (הקדמה לסדר קדשים "חומר בקודש" פ"ו אות י"א) וה"מנחת חינוך" (שם), מזמורים אלו

נר ה'

פרנס השבוע

נשמת אדם

לעילוי נשמת מרת **לאה מילר** ע"ה ב"ר יצחק מרמר ז"ל

נלב"ע בז"ך כסלו תשנ"א **ת.נ.צ.ב.ה.**

הונצחה ע"י בעלה הר"ר **שלום מילר** שיחי' וכל יוצאי שיחיו אנטוורפן - נתניה

לעילוי נשמת

הר"ר שמעון שלום ז"ל

בן מרת בחרי'ה ע"ה

נלב"ע כ"ט כסלו תשכ"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר משה הלוי יעקובסון ז"ל

ב"ר משה יהודה ז"ל

נלב"ע א' טבת

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר מנשה לורנצי ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל

נלב"ע א' טבת תשנ"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **יוסף יהודה לורנצי** ומשפ' שיחיו - רמת גן

הושרו בעת ניסוך היין הן של קרבנות התמיד של החג והן של מוספי החג, ואילו שיר של יום לא הושר ביום טוב כלל.

מעתה, נקל לעקוב אחר המנהגים השונים.

מנהג ספרד ומנהג הגר"א: בימים טובים, מנהג ספרד לומר שיר של יום הרגיל גם במועדים, כדעת הרמ"ע מפאנו. לפיכך, הם אומרים שיר של יום לאחר תפילת שחרית, שהרי הוא שיר של קרבן התמיד של שחרית, ומה לו ולתפילת המוסף הנאמרת כ"נשלמה פרים שפתינו" חלף קרבן מוסף. ואילו מנהג הגר"א לומר ביום טוב פרקי תהילים אחרים, ולאחר תפילת מוסף, שהרי אותם מזמורים נאמרו הן על קרבן התמיד והן על קרבן המוסף, ואילו שיר של יום לא נאמר כלל ביום טוב.

שיר של יום לאחר מוסף? השאלה הגדולה היא על מנהג נוסח אשכנז בשבת קודש. מנהג ספרד, לומר שיר של יום לאחר תפילת שחרית, ומנהג זה מובן עד מאד, שהרי שיר של יום נאמר על קרבן התמיד שתפילת שחרית באה תחתיו. אולם, מנהג אשכנז לומר שיר של יום לאחר תפילת המוסף אינו מובן, שהרי בעת ניסוך היין של תפילת מוסף הלוויים שוררו פסוקים מפרשת האזינו!

שיר של יום לתזכורת בלבד: ובכן, ה"מגן אברהם" (שם ס"ק ד') עומד על כך וכותב, "...עכשיו אין מדקדקין בכך דלזכר בעלמא עבדי, וגם אומרים השיר אחר מוסף, ובאמת במוסף היה שיר בפני עצמו". כלומר, אמירת שיר של יום אינה קיום מצוות שירת הקרבן, אלא תפקידה הוא להזכיר לנו, המתפללים, כי בעבר הלוויים שוררו שירים בבית המקדש, למען נתעורר להתפלל לבניין המקדש ולהשבת עבודת הקרבנות. לפיכך, מסדרי התפילה לא הקפידו לשנות בשבת את סדר התפילה, והותירו את שיר של יום במקומו שבימות החול - בסוף התפילה (ראה קובץ "אור ישראל" ל"א עמ' ר"ט). בנוסף לכך ה"מגן אברהם" מביא, שיש שנהגו ביום טוב לומר שיר של יום לאחר תפילת שחרית, ושיר של קרבן מוסף לאחר תפילת המוסף [וכן הוא ע"פ מנהגי החת"ס, ועיי' "מעשה רב" לגר"א אות קנ"ז ח-ח, שאין אומרים ב' מזמורים ביום אחד, ועיי' מה שצ"ח בספר "אש"י ישראל" פרק כ"ו אות ט"ז].

תמיד דף לב/ב קראו עשרת הדברות

אמירת עשרת הדיברות בתפילה

משנתנו מפרטת את סדר התפילה כפי שהיה נהוג בבית המקדש: "אמר להם הממונה, ברכו ברכה אחת, והם ברכו. קראו עשרת הדיברות, שמע והיה אם שמוע ויאמר, ברכו את העם שלש ברכות, אמת ויציב, ועבודה, וברכת כהנים, ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא". הרמב"ם (בפירוש המשניות) כותב, כי אמירת עשרת הדיברות בתפילה חשובה ביותר, לפי שהם "יסוד הצווי ותחלתו". מדוע, איפוא, אמירת עשרת הדיברות אינה כלולה בתפילתנו, והאם ניתן לחדש את המנהג ולומר את עשרת הדיברות. על כך ועוד, במאמר שלפנינו.

רמזים בקריאת שמע על עשרת הדיברות: בירושלמי (ברכות פ"א הלכה ה') מבואר, כי בפרשת קריאת שמע טמונים רמזים על עשרת הדיברות, ולפיכך, בזמנים קדומים, ביקשו לקרוא את עשרת הדיברות בסמיכות לקריאת שמע, מפני שעשרת הדיברות מהווים את עיקרי התורה, ויש הסוברים כי אף התחילו לנהוג כן ("תפארת ישראל" במשנתנו, ועיי' שו"ת "אגרות משה" חלק או"ח ד' סי' כ"ב). כשוך העיתים, התגברו המינים והאפיקורסים, ונוצר חשש כי הם יציקו לעמי הארץ ויטענו בפניהם, כי תורה משמים אינה אלא עשרת הדיברות ותו לא, הא ראייה, שבתפילה מזכירים אותם בלבד. משראו כן חכמים, הם הורו ותקנו כי אין לומר את עשרת הדיברות בשעת התפילה (ברכות יב"א). מיני אז, נתהוו מנהגים שונים ביחס לאמירת עשרת הדיברות, כלהלן.

הרמב"ם נוקט וחוזר ושונה, כי אין לשלב בתפילה כל אמירה שיש בה משום מתן עדיפות לעשרת הדיברות על פני יתר חלקי התורה. עד כדי כך, שכאשר בני עיר מסויימת ביקשו לשמוע את דעתו, אם יש לעמוד בשעת קריאת פסוקי עשרת הדיברות בעת קריאת התורה, הוא השיב להם כהאי לישנא (שו"ת הרמב"ם סי' רס"ג): "אשר הנהיג הרב... לישב, הוא הראוי... וכך היה ראוי לעשות בכל מקום שמנהגם לעמוד - צריך למנעם, בגלל מה שמגיע בזה מן ההפסד באמונה, [ומה שמדמים] שיש בתורה מדרגות ומקצתה מעולה ממקצתה, וזה רע עד מאד. ומן הראוי לסתום כל הפתחים שמביאים לזאת האמונה הרעה. ומה שטען החכם האחר שבגדאד ומקצת הערים עושות זאת, אין זה ראייה בשום פנים, לפי שאם נמצא אנשים חולים, לא נחליא הבריא מאנשיהם כדי שיהיו שווים, אלא נשתדל לנתח כל חולה שנוכל... והיה מן המינים מי שהאמין, שאין מן השמים אלא עשרת הדיברות ושאר התורה משה מפי עצמו אמרו, ולכן ביטלו קריאתן בכל יום. ואסור בשום פנים לעשות בתורה מקצתה מעולה ממקצתה".

הקשר בין ברוך שאמר לעשרת הדיברות: ברם, בבית מדרשו של המהרש"ל, נהגו לומר עשרת הדיברות בקול רם לפני תפילת ברוך שאמר (שו"ת סי' ס"ד, ועיי' חיד"א שו"ת "טוב עין" סי' י'). המהרש"ל מנמק את מנהגו, כי תקנת חכמים היתה שלא לומר את עשרת הדיברות בתוך ברכת יוצר, בשילוב עם קריאת שמע, שמקום חשוב הוא, אך אין כל מניעה לאומרה בכל יום "לכבוד התורה ולכבוד השם הנורא שעשרת הדברים חקוקים בלחות מכתב אלוקים מצוה גדולה לאומרה". לא לחינם, הוא כותב, הוא הסמיך את אמירת עשרת הדיברות לתפילת ברוך שאמר, מפני שבתפילה זו "יש עשרה ברוך כנגד עשרת הדברים".

הר"ר צבי בוימל זצ"ל, אשר היה מפורסם בעירו חיפה כאחד מעמודי החדש שבעיר, ביחד עם רעיייתו ע"ה. בתקופת ימי זקנותו הוא עבר להתגורר בפתח תקווה, וגם שם נודע בפורונו לצדקה ולכל דבר שבקדושה, כפי שידועים רבים וטובים.

בהיותו בחור נהגתי לבקור רבות, ונדיר הייתי שומע ממנו סיפורים ומעשיות על העיירה הפולנית אשר בה הוא נולד והתגורר, עד עלייתו לארץ הקודש לפני השואה. באחת הפעמים שבאתי לבקרו, הוא הפטיר לעברי, "נפתלי, מה אתה חושב, מישוהוא יודע היום מה זה נקרא להיות 'שקוע בלימוד', בא ואספר לך כיצד בעלי הבתים שבעיירתי למדו תורה, כך תקבל מושג מה על מעלתם.

עיירה פולנית לפני שנים רבות, טרום מלחמת העולם הראשונה.

החיים אינם אלא מירוף נגד השעון - האם בטנם של הילדים תהמה מרעב עוד לפני שיהא סיפק להבהיל את מספר הפרוטות אל הבית, או שמה יתמלל המזל, והקב"ה ישלח את הפרוטות מוקדם, והילדים ילכו לשון שבעים.

יום רודף יום. החיים חולפים. רבים מאד מן היהודים חיו חיי עוני, היו מהם שהתדדירו לכדי חרפת רעב, ומן הסיפורים ומן העדות הרבות על אותה תקופה, עולה תיאור קשה, נוגע ללב, על אנשים קשי יום, אשר עמלו מבוקר עד ערב בעבודה גופנית קשה ומתישה. הסנדלר הכפוף, אשר ישב על משמרתו, ותיקן נעליים מרופטות במחיר אפסי. החייט שאימץ את עיניו הבלות כדי לנעוץ מחט נוסף בבד מהוה, כדי להפוך לבגד בפנים הרביעית. העגלון צרוב הפנים משמש קופתת ושוף העור מקור צורב, המצלף בסוסו מזה הרעב, בדרך פתלתלה ומשמימה בואכה לאוסף בקתות שהתקבצו לכדי עיירה. שואב המים המיתולוגי, שבמהלך השנים התאים את גבו לעיקולי המוט שנשא את דלי המים, ובמי שרב קשים היה מהלך בדרך, מים משני צדדיו, והוא אינו לוגם מהם שהרי פרנסתו מה תהא עליה.

בית הכנסת של בעלי המלאכה. **בית** כנסת מיוחד היה להם לבעלי המלאכה, בבית הכנסת הותאמו שיעורים לפי רמת הבנתם, נרכשו ספרי קודש לפי הנצרך להם, ועל בית הכנסת הזה נסוב סיפורו של הר"ר צבי בוימל ז"ל.

משכנתא אל בית הכנסת של בעלי המלאכה, מיד היית מבחין בתופעה מוזרה ביותר. לא, איני מתכוון לעניות העלובה שזעקה מכל קיר, זה היה מוכר. כוונתי היא לשולחנות של בית הכנסת. וכי תאמרו מה מיוחד כבר בשולחנות בית הכנסת של בעלי בתים דשם, וכי מעולם לא ראו עינינו שולחן ארוך עשוי מעץ מחוספס - ראוי. האם מעולם לא חזינו בשולחן שארבע רגליו אינן דומות זו לזו - חזינו. האם מעולם לא שזפו עינינו שולחן המקובע לרצפה מחשש שאם יזיזוהו יתר על המידה יתמוטט ויקרוס - שזפו. המיוחד בשולחנות בית הכנסת, היה מה שאין בהם! כל השולחנות היו מפויחים ובמרכזם היו פזורים חורים בלתי מהוקצעים.

בשעת ערב, היו החייט, הסנדלר, העגלון ושואב המים מתכנסים בבית המדרש כדי להגות בתורת ה'. שמש בית הכנסת היה מוציא נרות מתחת לבימה, מתוך מעט שעווה, מדביק אותם אל השולחנות, ומצטרף אל הלומדים.

רוח קרה היתה מנשבת מחוץ לבית המדרש. צרות וגזירות מאיימות השחירו באופק. הפרסה של יום המחר לא היתה בטוחה כלל ועיקר, אך בתוך כתלי בית המדרש נשכב העולם על תלאותיו. היתה בו תורה בלבד, ויהודים שלמדו תורה. והיו אותם סנדלרים, אופים, חייטים, רצענים, עגלונים ושואבי מים, יושבים והוגים בתורה. הזמן חלף, החלב כמעט כלה, ואיש אינו מרים את עיניו מן הגמרא. פתילת הנר החלה לקמול לכיוון השולחן, כמבקשת אחר סעד חלף החלב שהתמוסס תחת רגליו, עשן כחלחל התפתל נרגשות מתוכה, ואיש לא הבחין בה. הבחנה השלהבת, אותה למשתמשים בה כי כל ימיה, אך העגלון עצם את עיניו בניסיון להבין את דברי רש"י, והחייט היה עסוק בהרצאת קושייתו בפני רב בית הכנסת. נפלה הפתילה ועמה השלהבת, שתייהן ליוו זו את זו בדרך האחרונה. על השולחן המתין בחדווה החלב אשר נשר מן הנר זה מכבר, והשלושה, הפתילה, השלהבת והחלב התעוררו לחיים ופצחו במחול של אש במרכז השולחן, עד שריח עשן חריף מילא את האוויר, ואחד הלומדים תחב את הפתילה למעמקי החלב. נמגה השלהבת, נדמה הפתילה, התקשח החלב. נותר חור שחור על השולחן.

נותני חורים שחורים, מאירים ומזהירים כוזהר

הדף היומי

הרקיע, דרכם אנו יכולים להציץ על חייהם של אבותינו, על גדלות נפשם, על אהבתם לתורה שלא ידעה גבולות.

זהו הדברים לעילוי נשמתו של הר"ר צבי ביימל ז"ל.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה העורך

פנינים

סיפור האדמו"ר מסטריקוב זצ"ל:

אחרי השואה האיומה, כאשר יהודים רבים הלכו שבורים ורצוצים, אמר לי הגרי"ז מבריסק זצ"ל את מאמר חז"ל המובא בגמרתנו - מה יעשה האדם ויחיה ימית את עצמו. מאמר זה, פירש הגרי"ז, מכון לזמנים הקשים שעם ישראל שרוי בהם. אי אפשר יהיה להחזיק מעמד לולי האדם ימית עצמו. כלומר, יחוש כאילו מת הוא וכבר אינו מרגיש בכלום; לולי זאת לא תהא אפשרות לחיות בתוך גלי הצרות.

דף לד/א בה גזו בני חשמונאי את אבני המזבח ששקצום מלכי יון
מקור לאכילת סופגניות בחנוכה
טעם מעניין לאכילת סופגניות בחנוכה, מסר הגרי"ז אויערבאך זצ"ל. כאמור בגמרתנו, לא היה בידם של בני חשמונאי לטהר את אבני המזבח ומפני כך נזנסו. לזכר זאת אנו אוכלים סופגניות, שבברכה שלאחר אכילתן מזכירים "ועל מזבחך", כדי להזכיר צער זה שפגם בשלימות חנוכת המזבח בימי חשמונאי ("הליכות שלמה" ח"ב, שיט).

דף לה/א ושלוש עשרה פרצות היו בו שפרצום מלכי יון
דוקא את הסורג
"ושלוש עשרה פרצות היו שפרצום מלכי יון", בסורג שבנה הבית.
מדוע דוקא את הסורג, שחצץ בין הר הבית לחיל, פרצו הגויים?
פשוט מאוד, מבאר התוספות יום טוב, הלא סורג זה היה הגבול לכניסת נכרים למקדש; באו אלו בחמתם ופרצוהו...
אגב, במספר רב של ציורים, ביניהם זה שבסוף המסכת, מצויר הסורג כפרוץ עדיין, חרף הנאמר במשנה במפורש "חזרו וגדרו!" הערה זו מעיר התפארת ישראל בפרקנו אות י"ט - והדבר לא תוקן עד היום במהדורות רבות.

דף לה/א חוץ משער טדי
כדי שלא יתביישו הטמאים
משנתנו מספרת על שער טדי, אשר היה שונה בצורתו מיתר השערים שבבית המקדש.
ביאור מעניין מופיע ב"ביאורי הגרי"א". למדנו (לד/ב), כי דרך שער זה יצאו הטמאים. כדי שלא יתביישו בפני אחרים, שינו את צורתו של השער כדי שיהיה ניכר ולא ילכו בו אנשים אחרים, וכך הטמאים לא יזוּפו לעין אחרים והבושה לא תכסם...

דף לה/א וט"ו מעלות עולות מתוכה לעזרת ישראל... כחצי גורן עגולה
צורת המדרגות
חמש עשרה המדרגות המפורסמות המובילות מעזרת נשים לעזרת ישראל, מצוירות בכל הציורים כמדרגות עגולות כאשר גב העיגול פונה לעזרת הנשים ותוכו לעזרת ישראל.
ברם, מתברר הספר "חצרות בית ה'" טרח והוכיח כי הכיוון האמיתי הוא ההיפך. הלא נאמר במשנתנו כי על מדרגות אלו הלויים עמדו ושרו; היאך, איפוא, הם ראו את המנצח. על כרחך, המדרגות היו עגולות כגורן וגב העיגול לעזרת ישראל, וכך הלויים עמדו בעיגול ובתוכם המנצח.
כך, אכן מפורש במאירי: בפירושן כאן הוא אמור כי המדרגות היו בצורה כזו בה כל אחת גדולה מזו שתחתיה!

דף לה/ב ולמה קרא שמו שער יכניה שבו יצא יכניה בגלותו
פרידה מדבר קדוש
הרא"ש מבאר: "כשהגלו נבוכדנצר נכנס

אולם, רוב הפוסקים חלקו עליו משום שלדעתם תקנת חכמים שאין לומר את פסוקי עשרת הדיברות, כללה את כל חלקי התפילה. אמנם, כל אדם רשאי לאומרם ביחידות, ואכן, ה"בית יוסף" (או"ח סי' א' אות ה') כותב, כי לכך התכוון ה"טור" בכותבו, כי טוב לומר את עשרת הדיברות בכל יום - ביחידות, וכן פסק הרמ"א (סי' א' סעי' ה').

אמירת עשרת הדיברות ביחידות: ואילו האריז"ל סבר, כך טוענים (עיי' חיד"א שם, ו"מחזיר ברכה" על השו"ע שם), כי אפילו היחיד לא יאמר את פסוקי עשרת הדיברות. אם כן, יתכן שכוונתו היתה שאין לאומרם קודם התפילה, משום שעדיין נראה שהם חלק מן התפילה, אך הקורא אותם במשך היום, טוב יעשה.

נסיים במחלוקת מעניינת בין בעל "בכור שור" (ברכות יב/ב) לבין ה"מגן אברהם" (שם סי' ק"ט). ה"בכור שור" כותב, כי הרמב"ם אינו מציין בהלכות תפילה את דעתו הנחרצת, שאין לקרוא בימינו את עשרת הדיברות, וכמו כן הר"י והרא"ש השמיטו הלכה זו ולא ציינוה, מפני שבימינו בטל החשש שעמד ביסוד התקנה, משום שאין מינים מסוג זה מצויים כיום - מינים המאמינים בחלק מן התורה תוך כדי פלפולים ולמדנות. ואילו ה"מגן אברהם" כותב על דברי הרמ"א שאין לומר עשרת הדיברות בציבור "מפני המינים שאומרים אין תורה אלא זו", והוא מוסיף ומדגיש - "ובפרט בימינו". ה"מגן אברהם" איפוא, חשש מאד מפני מינים מסוג זה, עד שהוא מוסיף ומציין "ולכן אין כותבין אותו על קונטרס המיוחד לציבור".

דף לז/ב שכל הבית טוח בזהב חוץ מאחר הדלתות
הידור מצוה כשאיש לא יראנו

מצווה על האדם לפזר מממונו, כדי להדר במצוות, שנאמר (שמות טו/ב) "זה א-לי ואנוהו" (בבא קמא ט"ב ורש"י ד"ה "בהידור"). הראשונים נחלקו אם המצווה והחיוב לנאות את המצוות הוא מדאורייתא או מדרבנן (ראה בהרחבה מאורות הדף היומי בבא קמא מאמר "תשלום על קולו היפה של החזן"), אך אין חולק על כך כי יש לנאות את המצווה. הדעת נותנת, כי מאחר שנוי נועד לראייה, שיהיה ממנו, הרי שאין כל עניין לקיים מצווה זו בחפץ של מצווה המוסתר לעולם.

האומנם כן? ה"מרדכי" סבור שלא!

פרוכת יפה בצד הפנימי: כאשר הוא מתייחס לפרוכת של ספר תורה, כותב ה"מרדכי" כי אם צידה האחד עשוי משי וצידה האחר עשוי פשתן, יש להפוך את הפרוכת כך שצדה המשי יהיה לכיוון ספר התורה, לאמר, צד המשי, היפה יותר, יוסתר מעיני הציבור ויהיה צמוד לספר התורה. הרמ"א ("שולחן ערוך" או"ח סי' קמ"ז סעי' א') מביא את פסקו של ה"מרדכי", והוא חותם את הדברים: "ולא נהגו כן".

גם לגבי נוי התפילין פסק ה"מרדכי" כדבר הזה. בהתייחסו לחלקן הפנימי של התפילין, החלק הסגור, שעין אדם אינה שוזפתו, כי אם עינו של מגיה הפרשיות בשעה שהוא שולף אותן מתוך הבית, כותב ה"מרדכי": "ומצווה ליפותן מבחוץ ומבפנים" (מובא ברמ"א "שולחן ערוך" או"ח סי' ל"ב סעי' ד'). הגאון מוילנא זצ"ל (שם) מגיב על כך, כי הדבר אינו מוסכם בין הראשונים.

הנידון הוא, אם במצוות "זה קלי ואנוהו" נצטוונו לייפות את חפץ המצווה, שיהיה יפה ונאה, הן אם רואים אותו והן אם לאו. או שמא נצטוונו לנאותו בעיני אדם בשר ודם.

ציפוי קירות ההיכל בזהב: הגר"א (שו"ע או"ח סי' קמ"ז שם) מביא ראייה מפורשת ממשנתנו, ממנה מוכח שלא כדעת המרדכי. למדנו במשנה, כי כל קירות ההיכל שבבית המקדש היו מצופים זהב. שטח אחד מן הקירות לא צופה בזהב - הקיר שמאחורי הדלתות, שכן, שטח זה מעולם לא נראה לעין אדם, שכן, כאשר הדלתות היו פתוחות, הן הסתירו את הקיר, וכאשר הדלתות היו סגורות, הרי לא היה שם איש. הרי לנו, כי אין נוי אלא אם הוא נראה לעיני בשר ודם.

ראיה זו מהווה תמיהה קשה על המרדכי, ועל הפוסקים כמותו, משום שבלתי מתקבל על הדעת שמשנה כה מפורשת נעלמה מעיניו של ה"מרדכי". הגאון רבי יוסף שאול נתזון זצ"ל, בעל שו"ת "שואל ומשיב" מיישב את שיטת ה"מרדכי" (בהגהותיו "בית שאול" בסוף המשניות, כאן), על פי מדרש שבו נאמר, כי בבית המקדש הראשון גם הקיר שמאחורי דלתות ההיכל היה מצופה בזהב. שומה עלינו להסיק, כי משנתנו עוסקת בבית המקדש השני, אך בבית המקדש הראשון אכן ציפו את כל הקירות בזהב. מדוע אכן בבית המקדש השני לא ציפו בזהב מקום זה, יש משערים כי העניות ששררה בתקופה ההיא, גרמה לדבר, שלא ציפו בזהב מקומות שאינם חשופים לעין אדם (עיי' בעזרת כהנים כאן שדן בזה).

דף לד/ב הר הבית היה ה' מאות אמה על ה' אמות אמה

הניתן ללמוד את שיעור 'אמה' מגודל הר הבית?

שטחו של בית המקדש היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה, כמבואר במשנתנו. הרא"ש מציין כי יש לכך מקור ורמז בכתובים, כי שטחו של הר הבית צריך להיות פי חמישים משטח חצר המשכן, אשר מאה אמה אורכה וחמישים אמה רוחבה. אחרונים רבים כותבים, כי על אף הדעות השונות, אם ניתן לספח שטחים לקדושת ירושלים ולקדושת העזרות, הכל מודים, כי שטחו של הר הבית הוא עשרים וחמש אלף אמה מרובעים, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע.

הדף היומי

שיעור 'אמה': ומכאן, לאחת המחלקות המפורסמות ביותר על שיעורי התורה - ה'אמה' מה שיעורה, כאשר טווח הדעות נע בין חמישים ושמונה ס"מ לבין ארבעים ושמונה ס"מ.

ובכן, לכאורה, לפנינו ניצבת הזדמנות פז לידע אחת ולתמיד את גודלה המדויק של האמה. בית המקדש נחרב, בעוונותינו, אך הר הבית על תלו עומד, הכותל המערבי נותר כשהיה, יתר החומות ניצבות במקום החומות המקוריות, מעתה, כל שנותר הוא, למדוד את גודלו של הר הבית, לחלק לחמש מאות את הנתון המתקבל, והנה, נדע את גודל ה'אמה', שהרי הר הבית הוא חמש מאות אמה על חמש מאות אמה, לא כך למדנו במשנתנו? הגאון רבי יונה מרצבך זצ"ל, מראשי ישיבת קול תורה ציין, כי מדידה זו תוכיח, כי שיעור האמה הוא חמישים ושש ס"מ, מפני שהמרחק בין הכותל המזרחי לבין הכותל המערבי הוא מאתיים שמונים ושלושה מטר. חלוקת מטרים אלו לחמש מאות מעלה את התוצאה הבאה : 56.6 (ישיעורין של תורה" פ"ח סי' ט' סעי' ה').

הר הבית 'התרחב' במהלך השנים: אולם, היו שהעירו, כי מדידה מקיפה של השטח הכולל מעלה, כי אורך הר הבית בימינו הוא כמעט פי שניים מרוחבו, זאת, למרות המתואר במשתננו, כי הר הבית היה מרובע, חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. זאת ועוד, המרחק בין הכותל המזרחי לבין הכותל המערבי אינו זהה, אלא הפער ביניהם גדל והולך מן הצד הדרומי לכיוון הצד הצפוני, והרווח בין הכתלים בצד הדרומי קטן בכשלושים אמה מן הרווח בין הכתלים בצד הצפוני. אכן, יוסיפוס פלביוס כתב בספרו "מלחמות היהודים" (א' כ"א א'), כי הורדוס המלך הגדיל את שטח הר הבית כמעט פי שניים משטחו המקורי, והוא שינה את מידותיו.

מידע מעניין זה, משתלב היטב עם דברי ה"פסקי יום טוב" במסכתנו (נדפס אחר הגמרא, בדף לט"א, אות ה'), כי "ההר היה גדול הרבה מת"ק על ת"ק אלא לא היה קדוש, אלא ת"ק על ת"ק". כלומר, הר הבית הוקף בשטחים נוספים, אך הם לא קודשו בקדושת הר הבית, אשר התפרסה על פני חמש מאות אמה על חמש מאות אמה בלבד (עיי' ספר "קרית אריאל", הל' תחום שבת עמ' רנ"ה).

בשורה משמחת ללומדי הדף היומי

בימים אלו יצא לאור ספר חדש
"נר תמיד"

ציורים על מסכת תמיד ומידות,
בית המקדש וקרבת התמיד
מאת הרב **אמתי בן-דוד** שליט"א,
מחבר ספר **"שיחת חולין"**

מגיד שיעור הדף היומי יוכלו לקבל את הספר
במחיר מוזל, במשרד 'מאורות הדף היומי'
בני ברק: רח' וגמן 1, **ירושלים:** טל. 02-5003882
אשדוד: רח' רבא 5 טל. 08-8675902

בשורה משמחת ללומדי הדף היומי

ניתן לשיג את הספר
"שערי אבי-גדור"

על מסכת תמיד
בספר קרוב למאה הערות והארות ממרן הגאון
רבי חיים קניבסקי שליט"א

ניתן להשיג בטל. 050-6402832

ללומדי הדף היומי

ניתן להשיג את הגמרות

בהוצאת "מאורות הדף היומי"

על מסכת כריתות, מעילה, נדה.
להשיג במשרדי "מאורות" טל' 03-6164725

בשורה משמחת לתושבי ירושלים

נפתח מוקד חדש

לפתיחת שיעורים בדף היומי
ולחלוקת חומרי העזר למגידי השיעורים
בירושלים והסביבה
המעוניינים יכולים לפנות
לטל. 050-6750953

לעילוי נשמת

ראש משפחתנו
ר' יעקב מיץ ז"ל
 ב"ר שלום וזוג' רחל ז"ל
 נלב"ע א' בטבת תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
 הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **דוד שיינברג** הי"ד
ב"ר משה ז"ל נלב"ע חנוכה תשי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י משפחת בורק שיחיו

**ביאור נפלא על מסכתות
קינים, תמיד, ומידות.
לצפיה MP3 +**

☆ מצגת "המקדש"
☆ המחשות מיוחדות במהלך
השיעור בליווי תמונות צבעוניות

לעילוי נשמת

מרת **שפרה בליטנטל** ע"ה
בת הר"ר שכנא דוד ז"ל
נלב"ע כ"ח כסלו תשמ"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י נכדה ידידינו הר"ר **שאל**
חסדיאל ומשפ' שיחיו בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **דוד שיינברג** הי"ד
ב"ר משה ז"ל נלב"ע חנוכה תשי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י משפחת בורק שיחיו

"הדף שלך לנצח"

אלפי גמרות מודפסות ונלמדות לעילוי הנשמה המונצחת בעמוד הגמרא

לפרטים והרשמה יוסי הלפרין במשרדי "מאורות" טל. 03-6164725 פקס. 03-5780243